

Сіманович Н. М.

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Бялик В. Д.

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

ІСТОРІЯ ПОЯВИ Й ЕТИМОЛОГІЧНЕ ПОХОДЖЕННЯ АНГЛОМОВНИХ ТЕРМІНІВ НА ПОЗНАЧЕННЯ БАЗОВИХ ЕКОНОМІЧНИХ РЕСУРСІВ

Статтю присвячено вивченню історії появи й етимологічного походження термінів, що слугують засобами номінації базових економічних ресурсів в англійській мові. У зв'язку з цим у статті дається визначення поняття «економічний термін», встановлюється, які саме ресурси вважаються в економіці базовими, розглядається історія появи та розвитку англо-мовних термінів на їх позначення, з'ясовуються мови та джерела походження цих одиниць.

Економічний термін є мовною одиницею (словом чи словосполученням), що позначає фахове поняття сфери економіки. Основні поняття вказаної сфери та поняття на позначення базових економічних ресурсів почали формуватися у різних мовах ще задовго до появи економіки як науки й окремої галузі народного господарства. Використання базових економічних ресурсів дозволяє задовольнити потреби людей. Такі ресурси поділяються на матеріальні та людські.

Дослідження термінів, які виступають засобами номінації базових економічних ресурсів в англійській мові, вказує, що вони надходили до неї з латинської та французької мови (її нормандського діалекту), починаючи із XII ст. Окремі такі одиниці є суто англійськими, поява яких зумовлена не тільки економічними, а й історичними та соціальними факторами розвитку країни.

Значення і запозичених, і суто англійських термінів, котрі є одиницями номінації базових економічних ресурсів, змінювалося й уточнювалося з розвитком відповідної сфери. Процеси асиміляції запозичених термінів латинського та французького походження призвели до зміни їх написання та вимови в англійській мові. Орфографічні й орфоепічні зміни відбувалися й у суто англійських термінах, що зумовлено історією розвитку самої англійської мови.

Ключовий англійський термін «economy», який слугує засобом позначення відповідної сфери, походить із давньогрецької мови. Значення його також змінювалося протягом століть. Екстра-лінгвальні фактори розвитку економічної науки та самої сфери, назвою якої є вказаний термін, призвели до появи терміносполучень на позначення її форм, секторів, показників.

Ключові слова: англійська мова, базові економічні ресурси, етимологічне походження, історія появи, терміни.

Постановка проблеми. Термінологія є основою будь-якої галузі знання чи професійної діяльності. Вона слугує засобом передавання знань та отримання фахової інформації. Знання термінології сприяє ефективності професійного спілкування. Саме тому проблеми термінології завжди цікавили лінгвістів, визначаючи одночасно появу, тенденції та напрями розвитку такої науки про терміни, як термінознавство.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Численні дослідження економічної термінології різних мов зумовлені важливістю самої сфери економіки для різних суспільств і всього світового співтовариства, постійними змінами, що відбуваються у вказаній сфері, впливаючи також на розвиток її термінології. Попри наявність науко-

вих праць, присвячених вивченню структурно-семантичних [2], функційних [10], інноваційних характеристик англо-мовних економічних термінів [3], донині не існує дослідження етимологічного походження та історії розвитку англо-мовних термінів на позначення базових економічних ресурсів, які є ключовими одиницями вказаного шару англо-мовної термінологічної лексики, оскільки саме з них почалося його формування. Цей факт визначає мету запропонованої наукової розвідки, завданнями якої є визначення поняття «економічний термін», з'ясування тематичних груп термінів на позначення базових економічних ресурсів в англійській мові, аналіз історії виникнення та походження термінологічних одиниць, що входять до цих груп.

Виклад основного матеріалу. Оскільки під терміном зазвичай розуміють лексичну одиницю на позначення фахового поняття певної сфери науки, техніки чи професійної діяльності [див., напр., 1, с. 12; 8, с. 32; 11, с. 9], під економічним терміном матимемо на увазі слово чи словосполучення, деноматом якого є фахове поняття сфери економіки.

Як зазначає Е. О. Куш: «Аналіз історії появи термінів будь-якої галузі завжди пов'язаний зі встановленням їхнього етимологічного походження» [7, с. 308]. Історію появи та розвитку економічної сфери загалом можна представити як процес формування та реалізації інституційних і базових потреб, у процесі задоволення яких виникають нові потреби, відмінні від попередніх у якісному та кількісному відношенні. Задоволення таких потреб стає можливим завдяки використанню економічних ресурсів, котрі розмежовуються фахівцями на матеріальні (гроші, ренту, вартість, землю, сировину, капітал тощо) та людські (фабрику, підприємство, підприємницьку діяльність та ін.), що є базовими [5, с. 38].

Ключовими англійськими термінами на позначення базових економічних ресурсів є, зокрема, *money*, *rent* (матеріальні ресурси), а також *factory*, *value* (людські ресурси). Найбільш ранньою формою товарних відносин були гроші. У первісно-общинних суспільствах у зв'язку з перевагою натурального господарства та слабким розвитком торгівлі грошей як таких не було. Їхню роль виконувала велика рогата худоба. У саксонську епоху говорять про так звані «живі гроші» (*living money*), які дозволялося використовувати за законом [9, с. 48]. Такими грошами були не тільки худоба, але й раби, котрими сплачували за товари. Розрахування здійснювалося і за допомогою одягу, вина, зерна тощо. Отже, до появи грошей економіка функціонувала на основі бартеру, а також боргів чи дарунків.

Коли з'явилися залізні гроші, «живі гроші» почали виходити з використання. Їх застосовували, коли для сплати товарів не вистачало залізних грошей [9, с. 50]. Перші монети в Китаї з'явилися ще у XII ст. до н.е., карбування перших монет у Давній Греції розпочалося приблизно у 685 р. до н.е. [6, с. 332]. Швидке поширення монет пов'язано зі зручністю їх збереження, відносно великою вартістю за малої ваги та розміру.

Еволюційну зміну базового терміна на позначення поняття «гроші» можна відстежити за етимологічним походженням лексичної одиниці *money*, яка була запозичена в англійську мову приблизно у 1250 р. із давньофранцузької *monnaie*,

походження якої, у свою чергу, пов'язують із латинським словом *moneta* (карбування, монетний двір) [12, с. 132] від *Moneta* – культової назви богині Юнони, у храмі якої в Римі чеканилися гроші [6, с. 611]. Римляни вважали Юнону богинею, котра давала гарні поради. У значенні «певна сума грошей» лексична одиниця *money* почала використовуватися в англійській мові у 1625 р. [14, с. 597]. Нинішня дефініція вказаної лексеми: «*money is a means of payment, especially coins and bank notes, given and accepted in buying and selling*» [12, с. 1001].

Терміни на позначення базових економічних ресурсів можуть змінювати своє значення у зв'язку з розвитком суспільних відносин, способів виробництва тощо. Так, наприклад, давньоанглійське слово *feoh*, що позначало худобу у середньоанглійський період, розширило своє значення – «будь-яке майно» [16, с. 298]. На зміну значення цього слова вплинула французька мова й історична ситуація після Нормандського завоювання. По-перше, давньофранцузьке *fe* позначало «феодальний маєток» і «винагорода» [12, с. 144], що сприяло закріпленню за загальнолітературним англійським словом *fee* значення «винагорода». У сучасній англійській мові вказане слово *fee* має значення «винагорода», «гонорар» (адвоката, лікаря).

Цікавим є факт походження грошової одиниці Великої Британії *pound sterling*. У XIII ст. основними виробниками та збувальниками продукції на ринках Англії були купці із ганзейських міст (міст північно-східної Європи, що входили до великого політичного й економічного союзу Ганза, який виник у XII ст. та проіснував до середини XVII ст.). Ці купці були звільнені від сплачування мита, їх також було заборонено засуджувати. Англійцям не подобалися привілеї, надані цим купцям, їх називали *esterlings*.

Згідно з етимологічним словником англійської мови лексична одиниця *sterling* з'явилася у 1299 р. для позначення англійського срібного пенні [4, с. 78]. У значенні «гроші» її було вперше зареєстровано у словнику англійської мови в 1565 р., а значення «англійські гроші, що відрізняються від іноземної валюти» вона отримала в 1601 р. [15, с. 799]. Сучасне значення вказаної одиниці віддзеркалено в її словниковій дефініції «*British currency based on the UK pound*» [14, с. 1034]. Зазначимо, що лексема *pound* (від давньоанглійського *pund*, яка виникла в 975 р.) позначала спочатку фунт срібла вагою 12 унцій [17, с. 132]. Термін *the pound sterling* у другій половині XVI ст. звузився до *pound*.

Засобом позначення іншого базового економічного ресурсу виступає в англійській мові термін *rent* – *рента*. Рентою називається дохід, котрий отримує власник від використання капіталу без його участі в підприємницькій діяльності або ж від майна, що здається в найм [5, с. 113]. Термінологічна одиниця *rent (payment for the use of property)* з'явилася в англійській мові в 1137 р. У значенні «*the payment made by a tenant to a landlord*» вказана лексема почала використовуватися у 1300 р. Подібні зміни значення вказаної мовної одиниці зумовлені тим, що до XIII ст. в Англії існувало натуральне господарство, натуральною залишалася й земельна рента [4, с. 76]. У XIII–XIV ст. у країні відбулися значні зміни, пов'язані передусім із тим, що континентальній Європі для розвитку текстильного виробництва стала потрібна англійська вовна. Саме тому для здійснення торгівельних операцій на континенті необхідними стали гроші, а натуральні оброки стали замінюватися грошовою рентою. Сучасне значення вказаної одиниці виявляють її дефініції: «*rent is a regular payment for the use of land, an office, machinery etc.*» [13, с. 1276], «*rent is a regular payment for the use of another property*» [14, с. 977].

Поява лексеми *factory* пов'язана з використанням рабської праці на олійних пресах і млинах у Давньому Римі. До англійської мови вказана лексична одиниця надійшла з нормандського діалекту французької мови в 1360 р. у вигляді *factorie* [17, с. 187]. У свою чергу, вказана лексема походить від латинської *factorium* (*масляний прес, млин*), *factor*, яка застосовувалася у значенні «*той, що щось виробляє*» [12, с. 132]. У XVIII ст. слово *factory* почало використовуватися в англійській мові у значенні «*промислове підприємство*» [17, с. 188]. У сучасній англійській мові вказана одиниця має значення «*an establishment where goods are manufactured*» [13, с. 423], «*a large building or group of building where goods are manufactured or put together in large quantities (by machine)*» [14, с. 302].

До термінів на позначення базових економічних ресурсів належить також термін *manufacture*, що походить від латинського *manufatura* (*manu* + *factura* – *виготовлене рукою, facio* – *роблю, працюю*). В англійській мові вказана одиниця з'явилася у 1267 р. у значенні «*щось, зроблене вручну*» (*something made by hand*), а у значенні «*the sense of act or process of manufacturing*» вона почало використовуватися в 1622 р. [12, с. 256].

Важливим в економіці є таке поняття, як *вартість* (*цінність*) [5, с. 132], позначене англійською

лексемою *value*. Вказана одиниця походить із давньофранцузької *valeu*. Вона з'явилася в англійській мові у 1303 р., змінившись до 1376 р. на *value* [12, с. 401]. Один із основоположників економічної теорії, шотландський економіст і філософ Адам Сміт (1723–1790 pp.) у книзі «*Богатство народів*» («*The Wealth of Nations*», 1776 р.) сха-рактеризував вказану лексичну одиницю таким чином: «*the word value <...> has two different meanings, and sometimes expresses the utility of some particular object, and sometimes the power of purchasing other goods which the possession of that object conveys. The one may be called “value in use”; the other, “value in exchange”. The things which have the greatest value in use have frequently little or no value in exchange, and, on the contrary, those which have the greatest value in exchange have frequently little or no value in use*» [16, с. 28–29]. Сьогодні значення вказаної лексеми розкривають такі дефініції: «*the worth of something in terms of money or goods for which it can be exchanged*» [13, с. 1307], «*the quality or worth of something that makes it valuable, material worth*» [14, с. 1109].

До базових термінів аналізованої сфери слів віднести також сам термін *economics*, який походить від давньогрецьк. *οἶκος* – *дім, господарство, господарювання* та *νόμος* – *управління, правило* [9, с. 32], тобто буквально «*правила ведення господарства*». Вперше означений термін з'явився у працях давньогрецького письменника й історика афінського походження Ксенофонта (430–356 pp. до н.е.), котрий називав її «*наукою ведення домашнього господарства та землеробства*» [цит. за 9, с. 34]. У творі «*Οἰκονομική*» (приблизно 366 р. до н.е.), написаному давньогрецьким філософом і науковцем Аристотелем (384–322 pp. до н.е.), економіка як «*наука про господарську діяльність, узгоджена із природою*» [цит. за 9 с. 35] протиставлялася хремастиці (від давньогрецьк. *χρηματιστική* – *збагачення, хрїматта* – *гроші*) – *науці про збагачення, мистецтво накопичувати гроші та майно* [4, с. 32].

Сучасний англійський термін *economics* (*економіка*) утворений від англомовного *econoty* (*економія*), який, у свою чергу, походить від середньоанглійського *incomotique* та давньогрецького *οἰκονομική*. Сучасне написання і вимова вказаного терміна та інших із проаналізованих нами одиниць відрізняється від первинних, що зумовлено не тільки екстралінгвальними, але й суто лінгвальними факторами, такими як асиміляція запозичених до англійської мови термінів і їхній розвиток, які вплинули на зміну вимови та написання суто англійських термінів.

Зазначимо, що термін *economics* виник в англійській мові у 1586 р. [15, с. 378]. До XVII ст. в Англії він використовувався у значенні «*мистецтво домогосподарства*», але його застосування стосувалося насамперед проблем ведення господарства у королівстві [17, с. 111], мистецтво управління яким відрізнялося від управління приватним господарством, що й зумовило появу нового терміна *political economy* (*політична економіка*) на початку XVII ст. Цей термін було введено в науковий обіг спочатку у французькій мові економістом Антуаном де Монкретьєном (1576–1621 рр.). Вказаний термін було вперше використано ним у книзі «Трактат про політичну економію» («*Traité d'économie politique*», 1615 р.) [4, с. 122]. До кінця XIX ст. цей термін застосовували у значенні «економічна наука» і у французькій, і в англійській, і в деяких інших європейських мовах. Вважається, що політекономія як наука передувала розвитку економіки [9, с. 321].

На території СРСР у XX ст. існувала «марксистсько-ленінська політекономія», яку викладали на економічних факультетах вищих навчальних закладів. У XX ст. у Східній Європі в межах економіки як науки, що вивчає «систему виробництва й обміну, яка задовольняє матеріальні потреби індивідів і включає галузі матеріального виробництва та нематеріальної сфери» [5, с. 24], виокремили два її розділи: мікроекономіку (англ. *microeconomics* від давньогрецьк. *μικρός* – малень-

кий, *οἶκος* – дім, *νόμος* – закон), що вивчає виробничу, споживацьку діяльність і поведінку окремих економічних суб'єктів [5, с. 181], а також макроекономіку (англ. *macroeconomics* від давньогрецьк. *μακρός* – великий, *οἶκος* – дім, *νόμος* – закон), яка вивчає функціонування економіки загалом, економічну систему як єдине ціле, сукупність економічних явищ [5, с. 182]. Розвиток сфери економіки та самої наукової дисципліни сприяв появі термінологічних словосполучень, що слугують засобами позначення її інших базових і небазових понять (наприклад, форм, секторів, показників тощо).

Висновки. Отже, економічний термін є словом чи словосполученням, яке позначає фахове поняття сфери економіки. Поява англомовних термінів на позначення базових економічних ресурсів відбулася задовго до появи економіки як науки й окремої галузі народного господарства. Подібні терміни є засобами позначення матеріальних і людських ресурсів. Більшість із них походять із латинської та французької мов. Існують також і суто англійські терміни, що позначають вказаний тип ресурсів. Значення цих одиниць, їхня вимова та правопис змінювалися й уточнювалися протягом століть. Екстралінгвальні фактори розвитку економічної науки та відповідної сфери призвели до появи різноманітних терміносполучень на позначення її базових і небазових понять. Перспективи подальших досліджень вбачаємо в аналізі їхнього етимологічного походження та історії появи.

Список літератури:

1. Авербух К. Я. Общая теория термина. Иваново : Изд-во Ивановского гос. ун-та, 2004. 252 с.
2. Вихляй Т. В. Структура и семантика английских экономических терминов. *Известия Российского государственного педагогического университета им. А. И. Герцена*. 2009. Вып. 90. С. 34–37.
3. Зацний Ю. А. Сучасний англомовний світ і збагачення словникового складу. Львів : ПАІС, 2007. 228 с.
4. Гусейнов Р. М., Горбачева Ю. В., Рябцева В. М. История экономических учений. Москва : Инфра-М, 2000. 328 с.
5. Куликов Л. М. Основы экономической теории : учебное пособие. Москва : Финансы и статистика, 2003. 400 с.
6. Культурология : Словарь / гл. ред., сост. и авт. проекта А. Я. Левит. Санкт-Петербург : Университетская книга, 1997. 630 с.
7. Куш Е. О. Історія розвитку, структурно-семантичні особливості та способи творення кінематографічних термінів англійської мови. *Науковий вісник Чернівецького університету*. 2015. Вип. 692. С. 308–313.
8. Лейчик В. М. Терминоведение : предмет, методы, структура. Москва : Изд-во ЛКИ, 2007. 256 с.
9. Сурин А. И. История экономики и экономических учений. Москва : «Финансы и Статистика», 1998. 232 с.
10. Тарасевич Т. М. Функции экономической терминологии в структуре рекламного дискурса : монография. Омск : Издательство АНО ВПО, «Омский экономический институт», 2008. 152 с.
11. Татаринов В. А. Общее терминоведение. Москва : Московский Лицей, 2006. 528 с.
12. Larson M. L. Borrowings in the English Language. New York : University Press of America, 1984. 586 p.
13. Longman Dictionary of Contemporary English. Edinburgh : Gate, Harlow Essex, 2001. 1668 p.
14. Oxford Dictionary of Modern English / ed. by Ch. T. Onions. Oxford : Oxford University Press Inc., 2006. 1312 p.

15. Skeat W. An Etymological Dictionary of the English Language. Mineola : Dover Publication, 2005. 832 p.
16. Smith A. The Wealth of Nations. New York : Macmillan and Co, 1895. 242 p.
17. Strang B. History of the English Language. London : Methuen, 1974. 453 p.

Simanovych N. M., Byalyk V. D. THE HISTORY OF EMERGENCE AND ETYMOLOGICAL ORIGIN OF ENGLISH-LANGUAGE TERMS DENOTING BASIC ECONOMIC RESOURCES

The article is devoted to the study of the history of emergence and etymological origin of terms used for designation of basic economic resources in the English language. Hence, the definition of the notion «economic term» is given in the article, the concept of basic economic resources is viewed and groups of such resources are also determined in it. Main attention is given to the issues of the history of emergence, development of terms denoting such resources in the article. Languages and sources of origin of such terms are clarified in it.

An economic term is a language unit (word or word combination) used for designation of a professional notion of economics. The basic notions of this sphere appeared in different languages long before the emergence of economics as a science and a separate branch of professional activity. Basic economic resources are used to meet the requirements of people. Such resources are subdivided into material and human.

The research of terms denoting basic economic resources in the English language shows that they have been coming into it from Latin and French (its Norman dialect) since the XII century. Some of such terms are pure English appeared in the language because of economic, social, historical factors of the development of Britain.

Meanings of borrowed terms and purely English terms used for designation of basic economic resources were changed and specified in the process of development of the corresponding sphere. Processes of assimilation of borrowed Latin and French terms have led to changes in their spelling and pronunciation in English. Orthographic and orthoepic changes of purely English terms denoting basic economic changes happened because of the development of the English language itself.

The key term “economics”, used for designation of the corresponding sphere, comes from the ancient Greek language. Its meaning has also been changing and specifying in the English language during centuries. Extralingual factors of the development of economic science and the sphere itself led to the emergence of terminological word combinations that denoted different forms, sectors, indicators of economy.

Key words: *English language, basic economic resources, etymological origin, history of development, terms.*